TÖRŐDJ A MENTÁLIS EGÉSZSÉGGEL

FEKTESS BE A SZOCIÁLIS JOGOKBA

European Mental Health Week | 19-25 MAY 2025

#EuropeanMentalHealthWeek

Politikai tájékoztató

Az Európai Szociális Jogok Pillérének használata mentálisan egészséges és erős társadalmakért

Mental Health Europe

Tartalom

Bevezetés 2
A mentális egészség szélesebb körű megértése 2
A mentális egészség az uniós szakpolitikákban 4
A mentális egészséget elősegítő szociálpolitikák előnyei 5
A jó mentális egészség előnyei túlmutatnak az egészségügyi ágazaton 5
A mentális egészség előnyei túlmutatnak az egyénen 6
A szociális jogok európai pillére és a mentális egészség 7
A pillérben foglalt szociális jogok 7
A szociális jogok és a jó mentális egészséghez való jog közötti kapcsolatok 9
Esélyegyenlőség és a munkaerőpiachoz való hozzáférés 10
Tisztességes munkakörülmények 11
Szociális védelem és társadalmi befogadás 13
Következtetések és ajánlások 16
Ajánlások az EU számára 17
Ajánlások a tagállamoknak 21
Források 23

JOGI NYILATKOZAT: EZT A DOKUMENTUMOT ANGOLBÓL FORDÍTOTTÁK LE GÉPI FORDÍTÓPROGRAMMAL, EZÉRT A FORDÍTÁS PONTOSSÁGA NEM GARANTÁLT.

Bevezetés

A mentális egészség szélesebb körű megértése

Az elmúlt negyven évben a Mental Health Europe a mentális egészség elavult orvosbiológiai felfogásától a **mentális egészség pszichoszociális megközelítése** felé való elmozdulás mellett szállt síkra. A biomedikális megközelítés a mentális egészségügyi problémákat elsősorban neurobiológiai tényezők által okozottnak tekinti, és a betegségre összpontosít, valamint olyan kezelési formákat támogat, amelyek elsősorban orvosi és farmakológiai jellegűek, és gyakran a passzív ellátást igénybe vevőre kényszerítik őket. A mentális károsodásra és arra helyezi a hangsúlyt, hogy mit nem tud az illető megtenni. Ez a felfogás gyakran vezetett ahhoz a meggyőződéshez, hogy a mentális problémákkal küzdő emberek alacsonyabb rendűnek vagy a társadalomhoz való hozzájárulásra alkalmatlannak tekinthetők. Problémának, tehernek vagy veszélynek tekintik őket, a megelőzés vagy a gyógyulás lehetőségének csekély vagy egyáltalán nem létező lehetőségével.

Ezzel szemben a mentális egészség pszichoszociális megközelítése elismeri, hogy **a mentális egészséget** - a különböző életesemények és az életpálya során bekövetkező átmeneti pillanatok mellett - **nagyon erősen befolyásolják a szélesebb körű társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők**. Életünk során ezek az egyéni, társadalmi és strukturális meghatározó tényezők (a társadalmi támogatás megléte vagy hiánya, a közösséghez való kötődés, a biztonságos életkörnyezet, a foglalkoztatás, az oktatás, a diszkriminációtól és az erőszaktól való mentesség, valamint a gazdasági erőforrásokhoz való hozzáférés) felhalmozódhatnak és kölcsönhatásban védik vagy aláássák mentális egészségünket, védekező vagy kockázati tényezőként működve.

A mentális egészség pszichoszociális megközelítése ***strukturális beavatkozásokat*** igényel, ***társadalmaink társadalmi, gazdasági és politikai aspektusait vizsgálva****, míg az* ***orvosbiológiai megközelítés - az egyénre összpontosítva - elvonja a figyelmet a rendszerszintűbb megoldásoktól***, ahogyan arra a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott, Olivier De Schutter is rámutatott.[1]

A mentális egészség és társadalmi-gazdasági és környezeti meghatározó tényezőinek átfogó megértése a mentális jólét védelme és javítása szempontjából **a mentális egészséget minden szakpolitikába bevonó megközelítést** tekinti alapvető fontosságúnak. Egy ilyen megközelítésben az **egészségügyi ágazaton belül és azon kívül is** intézkedéseket hoznak a mentális egészség kezelésére, nagy hangsúlyt fektetve a promócióra és a megelőzésre. A különböző területeken (például az oktatás, a gyermekvédelem, a foglalkoztatás, a jövedelem, a lakhatás, a kultúra, a környezetvédelem, a szociális jogok védelme és még sok más terület) folytatott szakpolitikák a védőfaktorok erősítése és a mentális egészségügyi problémák kockázati tényezőinek mérséklése révén pozitívan befolyásolhatják a mentális egészséget. Ezzel szemben a megfelelő szakpolitikai rendelkezések hiánya vagy a szakpolitikák megváltoztatása (pl. megszorító intézkedések vagy csökkenő jövedelemtámogatási politikák) kedvezőtlenül befolyásolhatja a mentális egészséget[2].

[1] *"A mentális egészség meghatározó tényezőinek koncepciója a kapcsolatokra és a társadalmi kapcsolatokra való összpontosítást követeli meg, ami strukturális beavatkozásokat igényel a társadalomban és az egészségügyi ágazaton kívül. A mentális egészségi egyenlőtlenségek magyarázata jóval túlmutat a biológiai és egyéni tényezőkön, és kiterjed a társadalmi, gazdasági és politikai területekre is". Olivier De Schutter, a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott.*

[2] Közös nyilatkozat Mentális egészség minden szakpolitikában Tematikus hálózat

A mentális egészség az uniós szakpolitikákban

2023 júniusában az Európai Bizottság közleményt adott ki a mentális egészség átfogó megközelítéséről , amelynek célja, hogy a mentális egészséget a testi egészséggel egyenrangúvá tegye, és senkit. A közlemény egy újabb pillérrel bővíti az Európai Egészségügyi Unió felépítését, kiemelve a kollektív fellépés sürgősségét az olyan kihívások kezelése érdekében, amelyeket egyetlen tagállam sem tud egyedül hatékonyan kezelni. A közlemény új kezdetet jelent a mentális egészséggel kapcsolatos átfogó, megelőzésorientált és több érdekelt félre kiterjedő uniós szintű megközelítés felé. **Bár az Európai Uniónak továbbra sincs stratégiája a mentális egészség kezelésére, a mentális egészség pszichoszociális megközelítésére irányuló felhívásunk meghallgatásra talált, és uniós szinten egyre inkább elismerik a tágabb meghatározó tényezők mentális egészségünkre gyakorolt hatását**.

A Mental Health Europe – miközben továbbra is európai mentális egészségügyi stratégiát szorgalmaz[3] – ebben a tájékoztatóban arra kíván összpontosítani**, hogy miként lehet a jelenlegi uniós szakpolitikai keretet a mentális egészség társadalmi-gazdasági meghatározó tényezőire irányuló fellépéshez felhasználni**. Tekintettel a szociálpolitikák és a mentális egészség közötti szoros összefüggésekre, amellett érvelünk, hogy **a szociális jogok európai pillérét EPSR**() –- amelyet 2017-ben az EU azért határozott meg, hogy egy erős szociális Európa iránytűjeként szolgáljon – az **Európai Egészségügyi Unió központi elemének** kell tekinteni. Ez a tájékoztató azt kívánja előtérbe helyezni, hogy az új EPSR cselekvési terv hogyan szolgálhat katalizátorként a mentális egészség javítására az Európai Unióban, a mentális egészséget minden politikába bevonó megközelítést követve.

[3] Közös nyilatkozat A mentális egészséggel kapcsolatos ígéretek betartása és kötelezettségvállalások betartása, 2024. évi mentális egészség világnapja https://www.mentalhealtheurope.org/joint-statement-deliver-on-promises-and-honour-commitments-on-mental-health/

A mentális egészséget elősegítő szociálpolitikák előnyei

A jó mentális egészség előnyei túlmutatnak az egészségügyi ágazaton

Elismert tény, hogy a jó mentális egészségnek az egészségügyön kívüli ágazatokban történő előmozdítása **mindkét fél számára előnyös helyzeteket** teremt, és mind az egészségügy, mind a nem egészségügyi szakpolitikai területeken pozitív eredményeket hoz. Például az átfogó iskolai mentális egészség és pszichoszociális támogatás javíthatja a tanulmányi eredményességet, növelheti a tanulók körében való megmaradást, és csökkentheti a tanulók kockázatvállaló magatartását, ami megerősíti az EPSR 1. alapelvének célkitűzéseit.[4] Az informális gondozók mentális egészségének támogatása kulcsfontosságú ahhoz, hogy folyamatosan rendelkezésre álljanak a gondozásban, és ez az európai hosszú távú gondozási rendszerek fenntarthatóságának egyik kulcsfontosságú intézkedése - EPSR 18. alapelv.[5] Az olyan beavatkozások, mint a Housing First[6] , azt mutatják, hogy a lakhatás biztonságának –- EPSR 19. alapelv – és minőségének biztosítása közvetlen hatással van az emberek mentális egészségére. A lakhatási politikáknak figyelembe kell venniük a mentális jólétre gyakorolt hatást, és rugalmas és adaptált megoldásokat kell kínálniuk a kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek számára. Kimutatták, hogy a munkahelyi mentális egészség magasabb szintjének előmozdításával a termelékenységcsökkenés jelentős visszaszorítása érhető el.[7] A mentális egészségnek a várostervezéshez hasonló területekhez való integrálása, például a zöldterületekbe való beruházás, megtakarításokat eredményezett az állami gondozási költségvetésben[8]

Amint a WHO kiemeli, fokozott együttműködésre és közös szakpolitikákra van szükség a különböző funkciók és kormányzati

[4] UNICEF, A mentális egészség előmozdítása és védelme az iskolákban és a tanulási környezetben.pdf
[5] WELL CARE Project, Jelentés a jogszabályok, szakpolitikák, gondozási keretek és finanszírozási rendszerek elemzéséről 2024. október, https://wellcare-project.eu/wp-content/uploads/2024/10/WellCare-D4.1.pdf.
[6] Housing First, Nicholas Pleace A Hajléktalanság Európai Megfigyelőközpontja -
[7] Ziggi Ivan Santini, Lau Caspar Thygesen, Ai Koyanagi, Sarah Stewart-Brown, Charlotte Meilstrup, Line Nielsen, Kim Rose Olsen, Michael Birkjær, David McDaid, Vibeke Koushede, Ola Ekholm, Economics of mental wellbeing: A prospektív tanulmány a munkahelyi betegszabadság miatti kapcsolódó termelékenységi költségek becsléséről Dániában, Mental Health & Prevention, Volume 28, 2022, https://doi.org/10.1016/j.mhp.2022.200247.
[8] https://www.isglobal.org/en/-/mental-health-and-the-environment

szintek szereplőinek, valamint a társadalom szélesebb rétegeinek mozgósítására a mentális egészséget meghatározó társadalmi és strukturális tényezők kezelése érdekében. A siker érdekében ***"az egész kormányzatot és az egész társadalmat átfogó megközelítésekre, ágazatközi együttműködésekre és összehangolt vagy közös szakpolitikákra***" van szükség.[9] Ezek létrehozása és végrehajtása azonban az eltérő ágazati célok és érdekek miatt kihívást jelent. A WHO[10] ajánlásának megfelelően az ágazatok közötti szerepeket és felelősségi köröket egyértelműen meg kell határozni, közös költségvetéssel és elszámoltathatósági mechanizmusokkal. A kormányzati alkalmazottak körében tudatosítani kell, hogy a társadalmi és strukturális meghatározó tényezőkkel kapcsolatos ágazatközi együttműködés hogyan szolgálhatja saját ágazatuk céljait[11].

A mentális egészség előnyei túlmutatnak az egyénen

"Az EU-ban csökkenő termelékenységnövekedés és az EU versenyképességét negatívan befolyásoló, tartósan fennálló munkaerő- és készséghiány miatt emlékeztetünk arra, hogy a jól megtervezett szociális reformok és beruházások pozitív hatást gyakorolhatnak a gazdasági növekedésre azáltal, hogy növelik a humántőkét, fokozzák a termelékenység növekedését és a munkaerő-kínálatot, miközben hozzájárulnak a társadalmi fejlődéshez". La Hulpe-i nyilatkozat

A jó mentális egészség előmozdítása mindenekelőtt emberi jogi követelmény, de gazdaságilag is ésszerű.

Amint azt a Tanács 2019. évi következtetéseiben megállapította, a nagyobb egyéni jóléthez kapcsolódó társadalmi hozadék – ideértve a nagyobb bizalmat, a nagyobb polgári szerepvállalást és a társadalmi

[9] Útmutatás a mentális egészséggel kapcsolatos politikáról és stratégiai cselekvési tervekről. 2. modul. A mentális egészségpolitika és a stratégiai cselekvési tervek legfontosabb reformterületei, irányelvei, stratégiái és intézkedései, Egészségügyi Világszervezet 2025.
[10] Ibidem
[11] Ibidem

kohéziót –-valamennyi tényező magasabb termelékenysége, a nagyobb pénzügyi és politikai stabilitás, valamint a kedvezőtlen sokkokkal szembeni nagyobb ellenálló képesség révén hozzájárul a gazdasági növekedéshez.

Ezért, amint azt a "*The Social Pillar and the Future of the EU Social Agenda*" (*A szociális pillér és az EU szociális menetrendjének jövője*) című 2024-es tanulmány is mutatja, a jól megtervezett szociálpolitikák gazdasági és társadalmi megtérülést biztosíthatnak, és a szociális befektetési paradigmán keresztül egyesíthetik a pénzügyi és társadalmi célkitűzéseket. Ezért "az erős szociális Európa nemcsak polgáraink jólétének és jólétének, hanem a versenyképes gazdaságnak is az alapja", míg "a szociális beruházások fontosságának el nem ismerése és a kulcsfontosságú szociális területeken történő beruházások elhanyagolása nemcsak a társadalmi jólétet akadályozza, hanem valószínűleg magasabb jövőbeli költségeket is okoz".[12]

Amint azt Frank Vandenbroucke belga miniszter a belga elnökség idején kiemelte[13] , "a jól szervezett szociálpolitikákba való beruházás eszköz és nem teher, nem költség, hanem produktív tényező". A miniszter szerint "az egészségügybe és az egészségügyi ellátásba való beruházás a humán tőkébe való beruházás legjobb példája, és a szociális beruházás fogalmába bele kell foglalni"[14] . A Mental Health Europe csatlakozik a belga miniszter azon felhívásához, hogy szorosabb kapcsolatokat kell kialakítani az Európai Egészségügyi Unió és az EPSR között

A szociális jogok európai pillére és a mentális egészség

A pillérben foglalt szociális jogok

A szociális jogok európai pillérét (EPSR) az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság 2017-ben, a göteborgi csúcstalálkozón hirdette

[12] A szociális pillér és az EU szociális menetrendjének jövője Európai Progresszív Tanulmányok Alapítvány, Szociális Platform, AK Europa és Solidar, 2024
[13] Az Európai Egészségügyi Unió ígérete, Frank Vandenbroucke

[14] Ibidem

meg. A fő törekvés az volt, hogy visszahozzák az EU szociális dimenzióját, a gazdaságpolitikákat újra egyensúlyba hozzák a szociális szempontokkal, újra kapcsolatba lépjenek az európai polgárokkal, ugyanakkor foglalkozzanak a munka világában és a társadalomban bekövetkezett változásokkal kapcsolatos kulcsfontosságú kérdésekkel.

Az EPSR 20 tematikus alapelvet tartalmaz három fő területen: (1) esélyegyenlőség és a munkaerőpiachoz való hozzáférés, (2) méltányos munkakörülmények és (3) szociális védelem és társadalmi befogadás

Három és fél évvel az EPSR-nek a portói szociális csúcstalálkozón történt kihirdetése után az Európai Bizottság cselekvési tervet tett közzé az EPSR 20 alapelvének megvalósítására. A 2030-ig elérendő három fő célkitűzést határoztak meg: 2030-ra a 20-64 éves lakosság legalább 78%-ának foglalkoztatottnak kell lennie; 2030-ra a felnőttek legalább 60%-ának évente részt kell vennie képzésben; legalább 15 millióval kell csökkenteni a szegénység vagy társadalmi kirekesztés által fenyegetett emberek számát. Ezek a szociális célok azt hivatottak segíteni, hogy a politikai erőfeszítéseket az eredmények elérésére összpontosítsák, és ösztönzőleg hassanak a reformokra és a beruházásokra a tagállamokban.

Jelenleg az EPSR-t háromféle megközelítéssel hajtják végre. Először is, a végrehajtási stratégia jogalkotási és nem jogalkotási intézkedéseket, valamint tematikus egyenlőségi stratégiákat foglal magában. Másodszor, az európai szemeszter, amely hagyományosan a gazdasági és költségvetési politikára összpontosított, mostantól jobban beépíti a szociális és foglalkoztatási szempontokat. Végezetül az EPSR végrehajtását uniós finanszírozási mechanizmusok segítik elő, amelyek közül az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+) a fő eszköz, amely támogatja a végrehajtást.

2024 márciusában a belga elnökség intézményközi nyilatkozatot fogadott el, amelyben kötelezettséget vállalt az EPSR cselekvési terv második szakaszán való munkára, az erősebb szociális Európa felé

vezető közös értékek és célkitűzések megteremtésének eszközeként, a jobb mentális egészség kérdése pedig végig jelen volt a dokumentumban.

Az EPSR és cselekvési tervének 2025-re tervezett felülvizsgálata fontos lehetőséget kínál arra, hogy átgondoljuk, hogyan lehet a különböző elveket kihasználni annak érdekében, hogy Európában minden ember mentális egészségét javítsuk, és senki se maradjon le. A következő részben néhány példát mutatunk be arra, hogy az EPSPRS-ben rögzített szociális jogok hogyan kapcsolódnak össze a mentális egészségügyi megfontolásokkal, és hogy a szociális jogokba való befektetés hogyan teszi lehetővé a jobb mentális egészséget Európa-szerte.

A szociális jogok és a jó mentális egészséghez való jog közötti kapcsolatok

Amint azt WHO[15] felvázolta, a mentális egészség alapvető emberi jogi kérdés, és alapvető fontosságú az egészséghez való jog megvalósításához

A jogok kölcsönös függősége a mentális egészség emberi jogokon alapuló megközelítésének egyik alapelve. Ez azt jelenti, hogy a jó mentális egészség és az összes többi emberi jog megvalósítása egymással összefügg és kölcsönösen erősíti egymást. Az ENSZ különmegbízottjának 2019. évi jelentése szerint "A *pozitív mentális egészség és jólét elérése a nemzetközi emberi jogi törvényekben rögzített jogok teljes körű megvalósításának terméke és útja*.[16]

Ebben a részben megnézzük, hogy az EPSR három fejezete és az azokba ágyazott szociális jogok hogyan kapcsolódnak össze a jó mentális egészséghez való joggal.

[15] Útmutatás a mentális egészséggel kapcsolatos politikáról és stratégiai cselekvési tervekről. 1. modul. Bevezetés, az útmutató célja és használata, Egészségügyi Világszervezet 2025

[16] Mindenkinek joga a testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjének élvezetéhez A testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjének élvezetéhez való joggal foglalkozó különmegbízott jelentése, 2019, https://docs.un.org/en/A/HRC/41/34.

Esélyegyenlőség és a munkaerőpiachoz való hozzáférés

Az EPSR első fejezetének célja az esélyegyenlőség és a munkaerőpiachoz való hozzáférés előmozdítása, különösen a marginalizált és hátrányos helyzetű csoportok számára az oktatáshoz, képzéshez és foglalkoztatáshoz való hozzáférés javítása révén.

Ez a fejezet tehát a mentális egészséghez járul hozzá azzal a küldetésével, hogy csökkenti a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségeket, amelyek a mentális egészség fontos kockázati tényezői. Mint helyesen mondja*: "A bármilyen alapon történő diszkrimináció a mentális egészségügyi környezeten belül és kívül egyaránt oka és következménye a rossz mentális egészségnek*[17]

Egyes csoportok különösen ki vannak téve a rossz mentális egészség kockázatának, **mivel a diszkrimináció interszekcionális** (olyan megkülönböztetés, amely több olyan személyes ok vagy tulajdonság/identitás miatt történik, amelyek egyidejűleg és egymástól elválaszthatatlanul működnek és kölcsönhatásban vannak egymással). A megelőző intézkedések és a **személyre szabott támogatás** kidolgozása érdekében figyelembe kell venni az ezen identitásjegyek vagy társadalmi-gazdasági feltételek és a mentális egészség közötti kapcsolatokat. A Mental Health Europe 2024 novemberében közzétett tanulmányában (Racism and Discrimination as Determinants of Mental Health) a rasszizmust és a diszkriminációt mint a mentális egészség meghatározó tényezőit vizsgálta.

A mentális egészségi állapotú, pszichoszociális fogyatékkal élők és mások, akiket olyan tényezők miatt ér megkülönböztetés, mint az életkor, a nem, a szexuális irányultság, a fogyatékosság, a bevándorlási és menekültstátusz, a faji és etnikai hovatartozás, az őshonosság vagy a hajléktalanság, különösen érintettek. Mivel korlátozottan vagy egyáltalán nem férnek hozzá az erőforrásokhoz, jobban ki vannak téve a kockázati tényezőknek, és nem tudnak

[17] A kiégés gazdasága: szegénység és mentális egészség, Olivier De Schutter, a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott jelentése, https://docs.un.org/en/A/79/162.

védekező stratégiákat alkalmazni. Ennek eredményeképpen mentális egészségük tovább romlik.[18] .

A kiégés gazdasága: szegénység és mentális egészség, A rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott jelentése.

Tisztességes munkakörülmények

Az EPSR 2. fejezete a méltányos munkakörülményekről szól, és olyan kérdésekre terjed ki, mint a bérek, a munka és a magánélet egyensúlya, valamint a munkahelyi egészségvédelem és biztonság.

A munka több mint egy munka - életünk jelentős része. A munkának olyan jövedelemhez kell juttatnia bennünket, amely lehetővé teszi, hogy méltósággal élhessük az életünket. A munka befolyásolja céltudatosságunkat, önértékelésünket és általános mentális jólétünket is. Mint ilyen, a mentális egészség és a munka eredendően összefonódik.

A munkahelyi pszichoszociális kockázatok – a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet meghatározása szerint *"a munka tervezésében vagy irányításában minden, ami növeli a munkával kapcsolatos stressz kockázatát*"[19] – a *munkahelyi biztonság és egészségvédelem legnehezebb kérdései közé tartoznak.*[20] .

A munkának számos olyan aspektusa van, amely pszichoszociális kockázatot jelenthet a munkavállalók számára, mint például a rossz munkakialakítás és -irányítás, az otthoni és munkahelyi igények ütközése, a munkakialakítás vagy a munkaterhelés feletti ellenőrzés hiánya. Amikor a kockázati tényezők terhelése meghaladja a megküzdési képességet, stressz lép fel, ami negatív pszichológiai, fizikai és szociális következményekkel jár.

---

[18] Ibidem

[19] Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, 2022. november 10., *Pszichoszociális kockázatok és stressz a munkahelyen*, https://www.ilo.org/resource/psychosocial-risks-and-stress-work.

[20] Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség, *Pszichoszociális kockázatok és mentális egészség a munkahelyen*, https://osha.europa.eu/en/themes/psychosocial-risks-and-mental-health.

Egyéni szinten a munkahelyi stressznek és a pszichés megterhelésnek való tartós kitettség szorongáshoz, depresszióhoz, sőt szomatikus egészségügyi problémákhoz is vezethet. Ha nem foglalkoznak velük, akkor hozzájárulnak a negatív munkahelyi környezethez, amely aláássa a munkavállalók jólétét és a munkával való elégedettséget, ami végső soron kihat a teljesítményre és az elkötelezettségre. A társadalmi hatások közé tartozik a megnövekedett egészségügyi költségek, a szociális szolgáltatások magasabb terhelése és az általános életminőség csökkenése. Nagyobb léptékben a nemzetgazdaságok is tapasztalhatják a munkaerő hatékonyságának és a gazdasági teljesítménynek a csökkenését a dolgozó népesség körében elterjedt mentális egészségügyi problémák miatt. Ezért a mentális jólétet elősegítő munkakörnyezet megteremtése nem csupán etikai felelősség, hanem stratégiai előny mind a vállalkozások, mind a társadalom számára.

A pszichoszociális kockázatok kezeléséhez a megoldásoknak a szervezeti struktúrát kell érinteniük, és csak ezután kell az egyénre összpontosítaniuk. Más szóval a kockázati tényezőket bizonyos mértékig mérsékelhetik az egyéni jellemzők, például a rugalmasság**.** A pszichoszociális kockázatok kezelésének prioritása a stresszorok azonosítása és kezelése (kockázatértékeléssel), valamint a munkahelyi jólét előmozdítása. Csak ezután kerülhet a hangsúly az egyéni szintre, a stresszhelyzetben lévő munkavállalók azonosításával és támogatásával, valamint a stresszt átélők támogatásával.

A munkahelyi pszichoszociális kockázatok kezelése még sürgetőbbé vált a munkaerőpiac gyors átalakulása miatt, amelyet a távmunka, a digitalizáció és a platformmunka hajt. Miközben ezek a változások rugalmasságot és új lehetőségeket kínálnak, új stresszorokat és bizonytalanságokat is jelentenek a munkavállalók számára. A távmunka elmoshatja a szakmai és a magánélet közötti határokat, ami hosszabb munkaidőhöz, társadalmi elszigetelődéshez és a

kapcsolatteremtés nehézségeihez vezethet.[21] A digitális technológiák térhódítása megnövelte a munka intenzitását és a folyamatos elérhetőségre nehezedő nyomást, ami hozzájárul a kiégéshez.[22] A platformmunka különösen káros lehet a munkavállalók mentális jólétére. A munkarendeket algoritmusok határozzák meg, és egyre bizonytalanabbá és kiszámíthatatlanabbá válnak, változó munkaidővel, a heti beosztás rövid előzetes bejelentésével és a műszakok beosztásának gyakori, utolsó pillanatban történő módosításával. Ez a kiszámíthatatlanság több munka-magánélet konfliktushoz vezet, és növeli a háztartások gazdasági bizonytalanságát, ami a mentális egészség kockázati tényezője.[23] .

Ezek a változó munkastruktúrák elengedhetetlenné teszik, hogy a politikai döntéshozók és a vállalkozások olyan intézkedéseket alkalmazzanak és hajtsanak végre, amelyek védik a munkavállalók mentális egészségét, biztosítva, hogy a modernizáció a munkahelyi stressz és az egyenlőtlenségek új formái helyett előrelépést eredményezzen.

A Mental Health Europe az EndStress Platform keretében más szervezetekkel közösen a munkahelyi pszichoszociális kockázatok kezeléséről szóló irányelv kidolgozására szólít fel.

Szociális védelem és társadalmi befogadás

Az EPSR 3. fejezete a szociális védelem és a társadalmi befogadás előmozdításáról szól, amelyek a Szociális Európa alapértékei.

A gazdasági bizonytalanság, a munkanélküliség, a lakhatás bizonytalansága és a társadalmi kirekesztés jelentős kockázati tényezői a mentális egészségügyi problémáknak, például a szorongásnak, a depressziónak és a krónikus stressznek. Ez a fejezet

[21] SAMEK LODOVICI, M. et al., 2021, A távmunka és a digitális munka hatása a munkavállalókra és a társadalomra, A Foglalkoztatási és Szociális Bizottság számára készült kiadvány, Gazdasági, Tudományos és Életminőségpolitikai Főosztály, Európai Parlament, Luxembourg https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662904/IPOL_STU(2021)662904_EN.pdf

[22] Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség, 2024. november 11., *Digitalizáció és a munkavállalók jóléte: A digitális technológiák hatása a munkával kapcsolatos pszichoszociális kockázatokra*, https://osha.europa.eu/en/publications/digitalisation-and-workers-wellbeing-impact-digital-technologies-work-related-psychosocial-risks.

[23] A kiégés gazdasága: szegénység és mentális egészség, Olivier De Schutter, a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott jelentése, https://docs.un.org/en/A/79/162.

az összetartó és befogadó társadalmak megteremtésén munkálkodva hozzájárul a mentális egészséghez azáltal, hogy biztonságot nyújt a legkiszolgáltatottabb helyzetben lévőknek. A befogadás mindenki számára alapvető jogként kap helyet, amely különleges intézkedéseket és forrásokat érdemel, ahelyett, hogy a gazdasági növekedés automatikus eredményének tekintenénk.

A jövedelmi biztonság javítása alapvető fontosságú a mentális egészségügyi problémák megelőzése szempontjából, figyelembe véve, hogy a jobb gazdasági eredményekkel rendelkező országokat is egyre inkább érinti a globalizáció és az ebből eredő gazdasági szerkezetátalakítás okozta gazdasági bizonytalanság, amely viszont negatívan hat a lakosság mentális egészségére, és pszichológiai distresszt okoz. Ezek a hatások különösen erősek a szegénységben élő vagy annak veszélyeztetett emberek körében.[24] .

Elismert tény, hogy "az *abszolút szegénységnél vagy az anyagi nélkülözésnél sokkal inkább a relatív szegénység vagy egyenlőtlenség, valamint a gazdasági bizonytalanság okozza a mentális egészségügyi problémákat*.[25] A kutatási bizonyítékok[26] a jövedelmi egyenlőtlenség és a mentális egészségügyi problémák közötti kapcsolatot a társadalmi tőkére (ami összeköti az embereket) vezetik vissza, amely az egyenlőbb országokban magasabb. *A társadalmi tőke támogatóbb környezetet biztosít az egyének számára, így jobban meg tudnak birkózni a stresszel*.[27]

A szegénység különböző formákban nyilvánulhat meg, és ezek egyike a lakhatás bizonytalanságához kapcsolódik. Kiterjedt, évtizedek óta tartó kutatások bizonyítják, hogy a bizonytalan lakhatás káros hatással van a mentális egészségre[28] . A WHO a mentális egészséggel kapcsolatos politikáról és stratégiai cselekvési tervekről szóló 2025.

[24] A kiégés gazdasága: szegénység és mentális egészség, Olivier De Schutter, a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott jelentése, https://docs.un.org/en/A/79/162.
[25] A kiégés gazdasága: szegénység és mentális egészség, Olivier De Schutter, a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott jelentése, https://docs.un.org/en/A/79/162.
[26] Az európai életminőségi felmérés adatai alapján, amelyeket a The burnout economy: poverty and mental health, Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, Olivier De Schutter, https://docs.un.org/en/A/79/162, említ.
[27] A kiégés gazdasága: szegénység és mentális egészség, Olivier De Schutter, a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott jelentése, https://docs.un.org/en/A/79/162.
[28] Hajléktalanság és mentális egészség, Hajléktalanok Európában Magazin, 2013 nyár, https://www.feantsa.org/en/newsletter/2013/08/21/summer-2013-homelessness-and-mental-health?bcParent=27.

évi iránymutatásában elkülönítette a lakhatatlanság és a lakhatás bizonytalanságának problémáit. A társadalmi elszigeteltség és a magány, amely a nem megfelelő és nem befogadó lakáspolitikák eredménye is lehet, összefüggésbe hozható a romló mentális egészséggel, sőt a korai halálozással is. [29]

Az idősek, akikre többek között az EPSR 15. elve is vonatkozik, azon csoportok közé tartoznak, amelyek valószínűleg társadalmi elszigetelődést tapasztalnak olyan strukturális akadályok miatt, mint például az életkoruk miatti megkülönböztetés, a hozzáférhető közterületek hiánya, a korlátozott foglalkoztatási lehetőségek és a digitális kirekesztés. A generációk közötti kapcsolatok széttöredezettsége, valamint az idősebb felnőttekre szabott mentális egészségügyi szolgáltatások elégtelensége tovább mélyíti kirekesztettségüket, ami megnehezíti számukra az érzelmi és pszichológiai jólét fenntartását. Emellett az időskori sztereotípiák a cél és az önértékelés elvesztéséhez vezethetnek, ami súlyosbítja az olyan mentális egészségügyi problémákat, mint a depresszió és a szorongás. Az idősödő népesség mentális egészségébe való befektetés a társadalmi befogadás és jólét pozitív körforgását hozza létre. Ha az idősek hozzáférnek a mentális egészségügyi ellátáshoz, az egész életen át tartó tanulási programokhoz és a társadalomban való aktív részvétel lehetőségeihez, nagyobb valószínűséggel maradnak elkötelezettek, csökkentve a magányosságot és növelve az összetartozás érzését. Ez pedig javíthatja az általános közösségi kohéziót, mivel az idősebb felnőttek tudásukat, tapasztalataikat és idejüket önkéntes, mentori és civil tevékenységekbe tudják bevonni.

A fogyatékossággal élő személyek, akiknek jogait a 17. alapelv kifejezetten védi, valószínűleg szintén társadalmi elszigeteltséget tapasztalnak a fizikai, digitális és társadalmi akadályok miatt, amelyek megakadályozzák a mindennapi életben való teljes körű részvételt. Az akadálymentes tömegközlekedés, a munkahelyek és a szociális terek gyakran korlátozzák a közösségükben való

[29] Útmutatás a mentális egészséggel kapcsolatos politikáról és stratégiai cselekvési tervekről. 2. modul. A mentális egészségpolitika és a stratégiai cselekvési tervek legfontosabb reformterületei, irányelvei, stratégiái és intézkedései, Egészségügyi Világszervezet 2025.

részvételüket, ami magányhoz és kirekesztettséghez vezet. Emellett a fogyatékossággal kapcsolatos társadalmi megbélyegzés és téves elképzelések pszichológiai szorongást okozhatnak, ami erősíti a kirekesztettség és a láthatatlanság érzését.

A társadalmi elszigeteltségen kívül a fogyatékossággal élő személyek mindennapi életében számos más akadály is kockázati tényezőként hat a mentális egészségükre. Az EU-ban a fogyatékossággal élő személyek foglalkoztatási aránya továbbra is lényegesen alacsonyabb, mint az általános népességé, és sokan tapasztalják a munkahelyi megkülönböztetést, az ésszerű alkalmazkodás hiányát, valamint az oktatás és képzés akadályait. Ennek következtében sokan nem megfelelő szociális juttatásokra szorulnak, ami megnehezíti az anyagi függetlenség és a megfelelő életszínvonal elérését[30] . A fogyatékossággal élő személyeket jobban fenyegeti a szegénység és a pénzügyi bizonytalanság, ami közvetlenül kihat a mentális egészségükre.

A személyre szabott és közösségi alapú támogató szolgáltatásokba, foglalkoztatási lehetőségekbe és hozzáférhető közterekbe való befektetés lehetővé teszi a pszichoszociális fogyatékossággal élők számára, hogy érdemben részt vegyenek a társadalomban, javítva mentális egészségüket és általános életminőségüket.

A befogadó társadalom nemcsak jogi és etikai kötelezettség, hanem alapvető követelmény is az egyének mentális jólétének és méltóságának biztosításához.

Következtetések és ajánlások

Összefoglalva, a mentális egészség olyan **horizontális kérdés**, amelyet a **szociális jogok európai pillérének** valamennyi alapelvében érvényesíteni kell, mivel egyszerre **előfeltétele a társadalmi befogadásnak és kohéziónak, és hatással van a**

[30] Európai emberi jogi jelentés 2020: Szegénység és társadalmi kirekesztés, 2020, Európai Fogyatékosságügyi Fórum.

szociális jogokra. A **szociális védelemhez** való hozzáféréstől **(12. alapelv) a tisztességes foglalkoztatásig (5. alapelv) és az esélyegyenlőségig (3. alapelv**) a mentális jólét mélyen összefügg a társadalmi és gazdasági élet minden aspektusával. Ha a mentális egészséggel kapcsolatos szempontok nem épülnek be ezekbe a politikákba, az a kirekesztés, a szegénység és a megkülönböztetés súlyosbodását kockáztatja, különösen az olyan kiszolgáltatott csoportok esetében, mint az idősebb felnőttek, a fogyatékossággal élők és a bizonytalan munkakörökben dolgozók

Azáltal, hogy a mentális egészséget valamennyi szociálpolitikába beépíti, az Európai Unió **a befogadás, a termelékenység és a jólét erényes körforgását** hozhatja létre. **A méltó munkakörülmények, a megfelelő jövedelemtámogatás, a minőségi ellátáshoz való hozzáférés - beleértve a kora gyermekkori nevelést és gondozást, valamint a hosszú távú gondozást - és a közösségi alapú szociális szolgáltatások** biztosítása nemcsak **az egyént védi meg a pszichoszociális kockázatoktól**, hanem a társadalom egészét is erősíti. A mentális egészség valóban átfogó megközelítése - amely a mentális egészségbe való befektetést társadalmi befektetésnek tekinti - alapvető fontosságú **egy olyan igazságos, befogadó és versenyképes Európa** megvalósításához, ahol senki sem marad le.

Ajánlások az EU számára

Mi, a Mental Health Europe-nál szilárdan hiszünk a mentális egészséggel kapcsolatos uniós fellépés alapvető értékében, mind az egészségpolitika területén belül, mind azon túl.

A mentális egészség, amely immár az EU egészségügyi uniójának egyik pillére, még inkább rávilágít arra, hogy sürgősen szükség van közös fellépésre az olyan kihívások kezelése érdekében, amelyeket egyetlen tagállam sem tud egyedül hatékonyan kezelni.

Ennek fényében megismételjük felhívásunkat egy olyan európai mentális egészségügyi stratégia kidolgozására, amely világos ütemtervet, megfelelő költségvetést és mérhető mutatókat tartalmaz az előrehaladás biztosítására. Egy ilyen stratégia nélkül az a veszély

fenyeget, hogy egy olyan Európa víziója, ahol mindenki boldogul, és senki sem marad le, üres ígéret marad.

E felhívás mellett az EPSR-hez kapcsolódóan a következő ajánlásokat terjesztjük elő.

"Megismételjük, hogy az európai szemeszternek, annak gazdasági és szociális vonatkozásaival együtt, továbbra is kulcsfontosságú keretnek kell maradnia a pillér végrehajtásának nyomon követéséhez, többek között a szociális eredménytáblán keresztül, a felfelé irányuló társadalmi konvergenciát fenyegető kockázatok azonosításához, valamint a 2030-ig szóló uniós és nemzeti célkitűzések megvalósítása terén elért előrehaladás nyomon követéséhez a foglalkoztatás, a készségek és a szegénység csökkentése terén". La Hulpe-i nyilatkozat

Általános ajánlások

- ✓ **Az Európai Egészségügyi Unió és az EPSR közötti kapcsolat** megerősítése, mivel a szociális jogokba való befektetés a (mentális) egészségbe való befektetés, a (mentális) egészségbe való befektetés pedig társadalmi befektetés.
- ✓ **Az EPSR további beágyazása** az európai gazdasági kormányzásba a társadalmi haladásra összpontosító **európai szemeszteren** keresztül, amely szociális szempontból célzottabb, országspecifikusabb ajánlásokat tesz
- ✓ **A mentális egészség előtérbe helyezése az európai szemeszter folyamatában** (beleértve az országokra vonatkozó ajánlásokat is**)** , hogy ösztönözzünk é nyomon kövessünk a tagállamok által a mentális egészség minden szakpolitikában való figyelembevétele felé tett előrelépést.
- ✓ Biztosítani kell, hogy a **szociális eredménytábla** közelgő felülvizsgálata az EPSR valamennyi alapelvét lefedje, és olyan **mutatók kidolgozására** kell törekedni**, amelyekkel jobban nyomon követhető a különböző szociálpolitikák mentális egészségre gyakorolt hatása**.
- ✓ **Az EPSR végrehajtásának** lehetővé tétele **finanszírozási mechanizmusok révén**. A közelgő többéves pénzügyi keretnek

biztosítania kell a szociális programmechanizmusokra - például az EU kohéziós alapjaira és az Európai Szociális Alap Pluszra - szánt előirányzat növelését.

- ✓ Biztosítani kell az egészségügyi, szociális és fogyatékossági ágazat **civil társadalmi** szereplőinek **érdemi bevonását**, és iránymutatást kell nyújtani a tagállamoknak arra vonatkozóan, hogy miként vonják be strukturáltan és érdemben a civil társadalmi szervezeteket az EPSR végrehajtásába. Ez a közös alkotás módszertanán keresztül valósítható meg.

Ajánlások a következő EPSR cselekvési tervhez:

1. fejezet:

- ✓ **Az EU egyenlőségi stratégiáinak megújítása és megerősítése a mentális egészség általános érvényesítésével, valamint a megkülönböztetés és a mentális egészség közötti összefüggések figyelembevételével.**
- ✓ **Biztosítani kell, hogy a mentális egészséggel kapcsolatos ismeretek szerepeljenek az oktatással és az egész életen át tartó képzéssel kapcsolatos jövőbeli kezdeményezésekben.**
- ✓ Támogatni kell a tagállamokat **a mentális egészség szélesebb körű meghatározó tényezőinek és az összes szakpolitika mentális egészségre gyakorolt hatásának jobb megértésére** irányuló erőfeszítéseikben**, valamennyi ágazatban** (pl. a pszichoszociális megközelítéssel kapcsolatos képzés nyújtásának ösztönzése a különböző szakemberek számára).
- ✓ Az adatgyűjtés javítása az **egyenlőségi adatgyűjtés** szabványosításával, hogy segítse az egyenlőtlenségek nyomon követését és a célzott szakpolitikai beavatkozások tájékoztatását.
- ✓ **Biztosítani kell, hogy a szociális eredménytábla jobban bontsa az adatokat népességcsoportok szerint.**

2. fejezet:

- ✓ A szociális partnerekkel és a civil társadalmi szervezetekkel folytatott konzultáción alapuló, **a munkahelyi pszichoszociális kockázatokról szóló irányelv** **uniós** elfogadása
- ✓ kötelezze el magát az **európai gondozási** stratégia, különösen a hosszú távú gondozásra vonatkozó kezdeményezés előmozdítása mellett, biztosítva, hogy az uniós politika célkitűzéseit a tagállamok nemzeti cselekvési terveikben végrehajtási szinten is átültessék, amelyeknek a **gondozási feladatok mentális egészségre gyakorolt hatására** is ki kell terjedniük. Ez célzott finanszírozást, célokat és mérési kereteket jelent.

3. fejezet:

- ✓ Kötelezettséget vállal a mentális egészség átfogó megközelítéséről szóló közlemény nyomon követésének kidolgozására egy **mentális egészségügyi stratégia** révén, amely támogatja az EPSR célkitűzéseinek megvalósítását.
- ✓ A mentális egészséggel kapcsolatos megfontolások előtérbe helyezése a szociális védelemmel és a társadalmi befogadással kapcsolatban, biztosítva, hogy senki se maradjon le. Ez azt jelenti, hogy a közelgő kezdeményezések fókuszát ki kell terjeszteni, amelyeknek a munkaerőpiacon részt nem vevők (pl. az informális gondozók vagy az idősek) igényeire is ki kell terjedniük.
- ✓ A pszichoszociális fogyatékossággal élők sajátos kihívásaival való foglalkozás a fogyatékossággal élők jogairól szóló európai stratégia következő szakaszában, a támogatott döntéshozatal, a közösségi alapú, felépülésorientált mentális egészségügyi ellátás és a kulcsfontosságú szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén az esélyegyenlőség elérését célzó határozott intézkedések előmozdításával.
- ✓ A szociális eredménytáblába a foglalkoztatáson kívül más területekre vonatkozó mutatókat is be kell illeszteni, hogy a fogyatékossággal élők társadalmi befogadása terén elért előrehaladás nyomon követése során a fogyatékossággal élők

foglalkoztatási réseire való összpontosításon túlmenően a fogyatékossággal élők foglalkoztatási réseire is lehessen összpontosítani

Ajánlások a tagállamoknak

- ✓ A mentális egészségre vonatkozó részletes cselekvési tervek vagy stratégiák kidolgozása az uniós szintű fellépésekkel összehangolva, összhangban a mentális egészséget minden politikában figyelembe vevő megközelítéssel, amely nemcsak az egészségügyre, hanem többek között a foglalkoztatásra, az oktatásra, a digitalizációra és a mesterséges intelligenciára, a kultúrára, a környezetre és az éghajlati tényezőkre is kiterjed, ahogyan azt az Európai Tanács mentális egészségről szóló következtetéseiben ajánlották.
- ✓ Az EPSR végrehajtásával kapcsolatos tervek beépítése az európai szemeszter keretében készült országjelentésekbe, a mentális egészségre vonatkozó megközelítésnek az összes szakpolitikában való elfogadásával.
- ✓ A mentális egészség előmozdítása a szegénység, az egyenlőtlenségek, a bármilyen alapon történő megkülönböztetés és az erőszak csökkentését célzó fenntartható, több területet átfogó programok pénzügyi támogatásának növelésével, hogy a mentális egészség fő meghatározó tényezőit hatékonyan kezeljék.
- ✓ Diszkriminációellenes jogszabályok kidolgozása és a faji egyenlőségről szóló irányelv teljes körű végrehajtásának és betartatásának biztosítása.
- ✓ **A mentális egészségre gyakorolt hatások értékelésének** bevezetése minden szakpolitikában, az egészségügyi ágazaton kívül is, a kockázatok mérséklése és a lehetőségek kihasználása érdekében.
- ✓ **A lehetséges összeférhetetlenségek és különösen a kereskedelmi érdekek kezelése**, különösen olyan szervezetekkel való kapcsolattartás esetén, amelyek a

mentális egészség orvosbiológiai megértéséhez kapcsolódó korlátozott és hatástalan megközelítéseket támogathatnak.

- ✓ A mentális egészség körüli megbélyegzés elleni küzdelem a mentális egészséggel és annak meghatározó tényezőivel kapcsolatos tudatosság növelésével, például az olyan tevékenységekhez való csatlakozással, mint **az Európai Mentális Egészség Hét**.

Források

Útmutatás a mentális egészséggel kapcsolatos politikáról és stratégiai cselekvési tervekről. 1. modul. Bevezetés, az útmutató célja és használata, Egészségügyi Világszervezet 2025 https://www.who.int/publications/i/item/9789240106796 https://www.who.int/publications/i/item/9789240106796 https://www.who.int/publications/i/item/9789240106796

Útmutatás a mentális egészséggel kapcsolatos politikáról és stratégiai cselekvési tervekről. 2. modul. A mentális egészségpolitika és a stratégiai cselekvési tervek legfontosabb reformterületei, irányelvek, stratégiák és intézkedések, Egészségügyi Világszervezet 2025 https://www.who.int/publications/i/item/9789240106819

Mindenkinek joga a testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjének élvezetéhez A testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjének élvezetéhez való joggal foglalkozó különmegbízott jelentése, 2019, https://docs.un.org/en/A/HRC/41/34.

A kiégés gazdasága: szegénység és mentális egészség, Olivier De Schutter, a rendkívüli szegénységgel és az emberi jogokkal foglalkozó különmegbízott jelentése, https://docs.un.org/en/A/79/162.

A társadalmi igazságosság és a mentális egészség metszéspontja, https://www.radiashealth.org/the-intersection-of-social-justice-and-mental-health/#:~:text=Social%20inequality%20significantly%20impacts%20mental,and%20a%20sense%20of%20helplessness

Tlaleng Mofokeng különmegbízott nyilatkozata a mindenki számára biztosított, az elérhető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogról https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/health/c

onsultation/mentalhealthoct2024/session2/Tlaleng-Mofokeng_0.pdf

Az Európai Egészségügyi Unió ígérete, Frank Vandenbroucke https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/375417/Eurohealth-29-3-4-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/375417/Eurohealth-29-3-4-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Felhívás a mentális egészség és az emberi jogok témájában, az Emberi Jogi Főbiztos Hivatala, 2024. október, WHO input

Suslovic B, Lett E. A reziliencia nemkívánatos esemény: A Critical Discussion of Resilience Theory in Health Services Research and Public Health. *Community Health Equity Research & Policy*. 2023;0(0). doi:10.1177/2752535X231159721

A szociális pillér és az EU szociális menetrendjének jövője, Európai Progresszív Tanulmányok Alapítvány, Szociális Platform, AK Europa és Solidar, 2024.

Ezen anyagok felhasználásakor a forrást meg kell jelölni. A szerzők kifejezett írásos engedélye nélkül ezen anyagok egyikét sem szabad megváltoztatni vagy átdolgozni.

© Mental Health Europe (május 2025)

A kifejtett nézetek és vélemények kizárólag a szerző(k) sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Bizottság CERV programjának nézeteit és véleményét. Ezekért sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem tehető felelőssé.

Co-funded by
the European Union